

СТРАХУВАННЯ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до проведення практичних занять та самостійної роботи
для студентів спеціальності 075 «Маркетинг»
ступеню вищої освіти «бакалавр»

Обговорено і рекомендовано
на засіданні кафедри
маркетингу, PR-технологій та логістики
Протокол №4
від 23 жовтня 2017 р.

Страхування. Методичні вказівки до проведення практичних занять та самостійної роботи для студентів спеціальності 075 «Маркетинг» ступеню вищої освіти «бакалавр». – Чернігів: ЧНТУ, 2017. – 46 с.

Укладач: ВАЛЕНТИНА АНАТОЛІЇВНА МОСКАЛЕНКО, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри маркетингу, PR-технологій та логістики

Відповідальний за випуск: ЖИДОК ВІКТОРІЯ ВІКТОРІВНА, завідувач кафедри маркетингу, PR-технологій та логістики

Рецензент: ІРИНА ІВАНІВНА КИЧКО, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри управління персоналом та економіки праці

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Тема 1. Сутність, принципи та класифікація страхування	5
Тема 2. Страхові ризики та страхові організації.....	9
Тема 3. Страховий ринок	13
Тема 4. Особисте страхування.....	18
Тема 5. Майнове страхування.....	24
Тема 6. Страхування відповідальності.....	29
Тема 7. Перестраховання та співстрахування	35
Література	41
Додатки.....	44

ВСТУП

Страховання є основною складовою ринку небанківських фінансових послуг і від його ефективного функціонування залежить стабілізація підприємницької діяльності та економіки України. Важливою є роль страховання щодо стимулювання розвитку ринкових відносин, ділової активності та поліпшення інвестиційного клімату в країні. Механізм функціонування страхового бізнесу в Україні супроводжується кризовими явищами та є недосконалим через низку проблем, що гальмують його розвиток, успішне вирішення яких вимагає відповідного методичного, організаційного і кадрового забезпечення. З огляду на це, все більшого значення набуває теоретична та практична підготовка майбутніх фахівців в галузі фінансів та страхової справи зокрема.

Дисципліна «Страховання» є професійно-орієнтованою дисципліною в програмах підготовки фахівців економічних спеціальностей у вищих навчальних закладах. Мета її вивчення полягає у наданні студентам глибоких теоретичних знань та практичних навичок з питань страхової справи, розуміння фінансово-економічних аспектів сфери страховання, застосування яких надає можливість ефективно використовувати цю сферу фінансових відносин як механізм подолання ризиків у практичній діяльності. Вивчення дисципліни ґрунтується на засвоєних студентами базових знаннях в галузі макро- і мікроекономічної теорії, економічної історії, економіки підприємств, фінансів, обліку і аналізу, достатній математичній та статистичній підготовці.

Метою та завданням методичних вказівок є формування у студентів теоретичних та практичних навичок з питань страхової діяльності, розвитку творчого та інтелектуального потенціалу студентів за рахунок самоорганізації, вміння самостійно приймати рішення. В методичних вказівках викладені основні теоретичні аспекти страхових відносин, а також зібрані запитання, тести, завдання для наукової роботи студентів та практичні задачі.

Тема 1. СУТНІСТЬ, ПРИНЦИПИ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ СТРАХУВАННЯ

План практичного заняття

1. Страхування як історична та економічна категорія
2. Функції страхування
3. Суб'єкти та об'єкти страхування
4. Принципи страхування
5. Системи страхування та франшизи
6. Класифікація страхування

Короткі теоретичні відомості

Найкраще сутнісний зміст категорії страхування можна зрозуміти з англійської назви цього терміну «insurance», що дослівно означає «убезпечення». Адже страхування слугує саме забезпеченню громадян та суб'єктів господарювання від матеріальних збитків, які вони можуть зазнати в результаті настання раптових неочікуваних подій. Історично встановлено. Що первинні норми страхування виникли в далеку давнину. За часів існування Шумерського царства (5000р.до н.е.) люди прагнули забезпечити себе від можливих збитків під час ведення торгівельних операцій.

Необхідність виникнення страхового захисту викликана прагненням людини обмежити матеріальні збитки, пов'язані з певними ризиками. Але з розвитком людської цивілізації кількість таких ризиків збільшується, а отже зростає потреба у страховому захисту.

Закон України «Про страхування» дає наступне визначення:» *страхування* – вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів громадян і юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків) визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати громадянами та юридичними особами страхових платежів і доходів від розміщення коштів цих фондів.

Сутність і призначення страхування проявляється через його функції: відновлювальної, превентивної, ощадної і контрольної.

В межах *відновлювальної* функції відбувається розподіл грошової форми вартості серед учасників процесу страхування у зв'язку із наслідками страхових подій.

Попереджувальна(превентивна) функція страхування проявляється у фінансуванні заходів по зменшенню страхового ризику за рахунок частини коштів страхового фонду.

Ощадна функція страхування виявляється при страхуванні життя.

Контрольна функція страхування полягає в цільовому формуванні та використанні коштів страхових фондів.

Головними суб'єктами страхування є страховики і страхувальники.

Страховики – юридичні особи (акціонерні, повні, командитні товариства, або товариства з додатковою відповідальністю), що одержали в установленому порядку ліцензію на здійснення страхової діяльності.

Страхувальники – юридичні особи й дієздатні громадяни, які уклали із страховиками договори щодо страхування власного інтересу чи інтересу третьої особи, сплачують страхові премії та мають право (за договором або законом) на отримання компенсації (відшкодування) при настанні страхового випадку.

В загальній схемі страхування виділяють 4 галузі страхування (майнове страхування, особисте страхування, страхування відповідальності та страхування підприємницьких ризиків), які в свою чергу поділяються на підгалузі і види.

Важливе значення має класифікація страхування за *формою проведення*, згідно з якою розрізняють добровільне та обов'язкове страхування.

Приклади вирішення задачі

Договором страхування майна між страховиком і страхувальником передбачено використання франшизи. Страхова сума становить 500 тис. грн. Розмір умовної франшизи – 15%. Збитки страхувальника внаслідок страхової події визначені в сумі 95 тис. грн. В якому розмірі страховик повинен сплатити страхове відшкодування в даному випадку, а також при збитках в сумі 60 тис. грн.? Визначте розмір страхового відшкодування при тих же умовах, але якщо франшиза буде безумовною.

Розв'язання:

- 1) знаходимо розмір франшизи: $500\ 000 \times 0,15 = 75\ 000$;
- 2) якщо франшиза умовна, то при збитках 95 тис. грн., страхове відшкодування складе 95 тис. грн., оскільки розмір збитків перевищує розмір умовної франшизи; при збитках 60 тис. грн., страхове відшкодування дорівнює 0, оскільки розмір збитків менший за розмір умовної франшизи;
- 3) якщо франшиза безумовна, то при збитках 95 тис. грн., страхове відшкодування складе $95 - 75 = 20$ тис. грн.; при збитках 60 тис. грн. страхове відшкодування = 0.

Задачі

Задача 1. Страхова сума становить 2 500 грн., умовна франшиза 20% від страхової суми. Розмір збитків 450 грн. Визначити розмір страхового відшкодування.

Задача 2. Страхова сума становить 5 100 грн., безумовна франшиза – 20% від страхової суми. Розмір збитків – 1200 грн. Визначте розмір страхового відшкодування.

Задача 3. ТОВ «Агротекс» застрахувало майно вартістю 150 000 грн. на суму 80 000 грн. У результаті експлуатації сталася аварія. Експертна комісія визнала випадок страховим і оцінила збитки в розмірі 20 000 грн. Розрахуйте суму страхового відшкодування за умови, що майно було застраховано за:

- 1) системою страхування за дійсною вартістю майна;

- 2) пропорційною відповідальністю;
- 3) системою першого ризику.

Визначте розмір страхового відшкодування, якщо:

- умовна франшиза становить 10% від страхової суми;
- безумовна франшиза становить 15% від страхової суми.

Задача 4. Автомобіль вартістю 90 000 грн. застраховано за пропорційною відповідальністю на 80% . У результаті страхового випадку збитки встановлені в розмірі 17 100 грн. Визначте розмір страхового відшкодування, якщо страховим договором передбачена безумовна франшиза 10% від страхової суми.

Задача 5. Розрахуйте виплати трьох страхових компаній по контрибуції за викрадений автомобіль вартістю 80 000 грн, який вони застрахували на суми відповідно: 70 500; 75 000 і 80 000грн. Франшиза в двох перших страховиків була безумовною в розмірі 5%, у третього – умовною в розмірі 8%.

Питання для самоперевірки

1. Що являє собою страхування?
2. Визначте зміст основних функцій страхування.
3. Що таке страховий фонд?
4. На яких принципах здійснюється страхова діяльність?
5. Що таке страхова сума?
6. Що являє собою франшиза?
7. Назвіть основні системи страхування.
8. У чому полягає необхідність класифікації страхування?
9. За якими основними ознаками класифікують страхування?
10. Які форми страхування Ви знаєте?

Теми науково-дослідних робіт (рефератів)

1. Виникнення та розвиток страхування.
2. Роль страхування в забезпеченні майнового захисту громадян.
3. Функції страхування в умовах соціально-економічного розвитку України.
4. Необхідність класифікації страхування в умовах розвитку страхового бізнесу в Україні.
5. Міжнародні норми страхової класифікації при ліцензуванні видів страхування.

Тести для самоконтролю

1. Страхувальник – це:

- а) фізична особа, яка має право укласти договір страхування;
- б) юридична особа, яка згідно з договором страхування зобов'язана відшкодувати збитки потерпілим;
- в) юридична особа, або дієздатний громадянин, що укладає договір страхування;
- г) будь-яка особа, на чию користь укладений договір страхування.

2. За статусом страховика розрізняють страхування:

- а) обов'язкове і добровільне;
- б) юридичних осіб і фізичних осіб;
- в) майнове, особисте і екологічне;
- г) державне комерційне і взаємне.

3. Принцип суброгації передбачає:

- а) накопичувальний характер договорів страхування;
- б) відшкодування конкретних збитків конкретній особі;
- в) перехід до страховика, який сплатив страхове відшкодування, права вимоги до винної у збитках особи;
- г) високу довіру між страхувальником і страховиком.

4. Пенсійне страхування є різновидом:

- а) особистого страхування;
- б) страхування відповідальності;
- в) страхування майна;
- г) медичного страхування.

5. Страхування від нещасних випадків включає:

- а) страхування життя дітей;
- б) страхування додаткової пенсії;
- в) страхування туристів, спортсменів і пасажирів;
- г) страхування від усіх захворювань;
- д) транспортні засоби.

6. Галуззю страхування є:

- а) обов'язкове страхування;
- б) майнове страхування;
- в) добровільне страхування;
- г) страхування життя.

7. Перший страховий поліс був виданий судновласникові в ...

- а) 1774 р.;
- б) 1779р.;
- в) 1347 р.;
- г) 1874 р..

8. В XVI ст. виникає страхування:

- а) життя;
- б) від нещасних випадків;

- в) від вогню;
- г) транспорту.

9. Збитки в межах страхової суми відшкодовуються повністю за системою страхування:

- а) дробної частки;
- б) першого ризику;
- в) пропорційної відповідальності;
- г) за відновною вартістю.

10. Особисте страхування включає такі підгалузі чи види страхування:

- а) медичне страхування;
- б) страхування майна юридичних осіб;
- в) страхування відповідальності;
- г) страхування майна фізичних осіб.

Завдання для самостійної роботи студентів

Скласти словник економічних термінів: *вид страхування, диверсифікація, добровільне страхування, збиток страховий, об'єкт страхування, обов'язкове страхування, страховий захист, страховий інтерес, страхова сума, страховий випадок, страхове відшкодування, страхове покриття, страхове поле, страхове свідоцтво, франшиза, форми страхування, шкода.*

Тема 2. СТРАХОВІ РИЗИКИ ТА СТРАХОВІ ОРГАНІЗАЦІЇ

План практичного заняття

1. Сутність страхових ризиків
2. Класифікація страхових ризиків
3. Оцінка ризиків у страхуванні
4. Організаційні форми страховиків
5. Структура страхових компаній
6. Об'єднання страховиків та їх функції

Короткі теоретичні відомості

Ризики – можлива небезпека втрат, зумовлена певними природними явищами (землетруси, паводки, засуха тощо), випадковими подіями техніко-технологічного характеру (пожежа, аварії, вибухи тощо), кримінальними явищами (крадіжки, розбійницькі напади, шахрайство і таке ін.) та явищами суто економічного характеру, різноманітність котрих досить стрімко зростає у зв'язку з поглибленням суспільного поділу праці, розвитком кредитної системи (порушення ритмічності поставок, кризи неплатежу, інфляції, тощо).

Класифікація ризиків може бути досить різноманітною залежно від критерію, покладеного в її основу. З огляду на те, чи готовий суб'єкт узяти на себе відповідальність за страхове відшкодування збитків потерпілим у наслідок настання небажаних, уразливих із погляду економічних (або інших) інтересів подій, розрізняють страхові та нестрахові ризики.

Ризики поділяються на індивідуальні й універсальні. Особливу групу складають специфічні ризики: аномальні та катастрофічні. Є ризики об'єктивні й суб'єктивні (залежно від сил природи чи діяльності людей). У загальному розмежуванні ризиків виділяють такі групи: політичні (репресивні); екологічні; транспортні (каско, з іспанської casco — корпус, остов судна; шолом; карго, з іспанської cargo завантаження, вантаж); спеціальні ризики.

У міжнародній страховій практиці використовуються різноманітні методи для оцінки ризику. Найбільш поширені з них:

- метод індивідуальних оцінок;
- метод середніх величин;
- метод відсотків.

Метод індивідуальних оцінок застосовується лише тоді, коли ризик не можна порівняти із середнім типом ризику. Страховик може лише зробити довільну оцінку, що впливає з його професійної підготовки, досвіду та суб'єктивного погляду.

Метод середніх величин полягає в тому, що окремі ризикові групи розмежовуються на декілька підгруп, щоб створити аналітичну базу для визначення ризику за ризиковими ознаками. До них належать балансова вартість об'єкта страхування, підсумкові виробничі потужності, характер технологічного циклу тощо.

При використанні методу відсотків береться до уваги, що він виражає собою сукупність знижок і надбавок (відхилень) до тієї аналітичної бази, яка зумовлена можливими позитивними й негативними відхиленнями від середнього ризикового типу. Ці відхилення виражаються у відсотках від середнього типу ризику.

Предметом безпосередньо діяльності страховика може бути лише страхування, перестраховання і фінансова діяльність, пов'язана з формуванням та розміщенням страхових резервів і їх управлінням. Страховики мають право займатися тільки тими видами страхування, що визначені в ліцензії.

За належністю страховики можуть розрізнятися на приватні й державні. Державні страховики створюються шляхом засновництва з боку держави національних акціонерних страхових компаній і керуються від імені держави (уряду). Страховики складають основу інституціональної та територіальної структури страхового ринку.

За інституціональною ознакою страхові компанії можуть бути створені як акціонерні товариства, товариства з додатковою відповідальністю, товариства з повною відповідальністю, командитні товариства та товариства взаємного страхування.

Серед вітчизняних страхових компаній вирізняються кептивні страхові компанії, сферою діяльності яких є захист інтересів засновників. Як правило,

створюються кептиви потужними виробничими підприємствами, корпораціями або фінансово-промисловими групами, представленими банками, пенсійними та інвестиційними фондами, іншими фінансово-кредитними установами.

Страховики можуть утворювати спілки, асоціації та інші об'єднання для координації своєї діяльності, захисту інтересів своїх членів і здійснення спільних програм, якщо їх утворення не суперечить законодавству України.

Питання для самоперевірки

1. Дайте визначення страхового ризику.
2. Назвіть основні ознаки страхового ринку.
3. У чому полягає різниця між страховими і нестраховими ризиками?
4. Назвіть основні методи оцінювання ризику.
5. Як розподіляються страховики за спеціалізацією?
6. Які види страховиків діють на страховому ринку України?
7. Чим відрізняється філія страхової компанії від агентства?
8. Що таке кептивні страхові компанії?
9. Назвіть етапи створення страхової компанії.
10. Що таке «товариства взаємного страхування».

Теми науково-дослідних робіт (рефератів)

1. Організаційні форми страхової діяльності в Україні та необхідність їх удосконалення.
2. Сутність та необхідність створення товариств взаємного страхування в Україні.
3. Організаційні форми страховиків в країнах ЄС.
4. Страховий ризик, як основа договору страхування.
5. Страхування катастрофічних ризиків в сучасних умовах розвитку людської цивілізації.

Тести для самоконтролю

1.Страховий ризик – це:

- а) ризик втрати страховиком інвестованих тимчасово вільних коштів;
- б) ризик втрати прибутку страховиком;
- в) подія, яка має ознаки ймовірності настання й на випадок якої здійснюється страхування;
- г) форс-мажорні обставини зазначені у договорі страхування

2. Англійська корпорація страховиків „Ллойд” є формою об’єднання:

- а) державних страховиків;
- б) товариств взаємного страхування;
- в) приватних страховиків;
- г) акціонерних компаній.

3. Суттєвою рисою масового ризику є:

- а) альтернативний наслідок: збитки або їх відсутність;
- б) значне збільшення негативних наслідків від однієї події;
- в) те, що кожна особа є одночасно фізичним, фізіологічним, та соціальним тілом;
- г) велика динамічність.

4. Нестрахові ризики - це ризики...

- а) за якими не можливо визначити розмір збитків;
- б) які знаходяться поза межами страхового поля конкретного страховика;
- в) за якими не можливо оцінити ймовірність страхового випадку, визначити розмір збитків та ціну страхової послуги;
- г) які страховик відмовляється взяти на власну відповідальність, оскільки вартість об’єкта оцінено в сумі, яка перевищує нормований законодавством обсяг страхових резервів.

5. Які риси безпосередньо характеризують катастрофічні ризики?

- а) імовірність настання випадкової події;
- б) величина понесених збитків;
- в) охоплена ризиком галузь господарської діяльності;
- г) вид стихійного лиха.

6. При якому числовому значенні імовірність настання страхового випадку мінімальна?

- а) 0;
- б) 0,25;
- в) 0,75;
- г) 1.

7. Об’єднання страховиків здійснюються з метою:

- а) здійснення перестраховальних операцій;
- б) захисту інтересів страховиків;
- в) надання страхових послуг;
- г) організації реклами страхової продукції та її реалізації.

8. Кептивні страхові компанії створюються з метою:

- а) здійснення перестраховальних операцій;
- б) захисту інтересів страховиків;
- в) надання страхових послуг;
- г) організації реклами страхової продукції та її реалізації.

9. Страхові компанії, головним принципом яких є солідарна відповідальність кожного перед кожним називаються:

- а) командитними товариствами;
- б) товариствами взаємного страхування;
- в) кептивними страховими компаніями;

г) акціонерними товариствами.

10. Залежно від джерела небезпеки ризики поділяються на:

- а) природні та антропогенні;
- б) чисті і спекулятивні;
- в) майнові і особисті;
- г) політичні та економічні.

Завдання для самостійної роботи студентів

Скласти словник економічних термінів: акціонерна страхова компанія, акціонерне товариство, антропогенні ризики, великі ризики, катастрофічні (великі) ризики, кептивні страховики, командитне товариство, котирування, ліга страхових організацій в Україні; ліквідація збитків, майнові ризики, носій ризику, об'єднання страховиків, особисті ризики, природні ризики, ризик-менеджмент, самострахування, страховий менеджмент, страхові операції, товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з повною відповідальністю, чисті ризики.

Тема 3. СТРАХОВИЙ РИНОК

План практичного заняття

1. Поняття та сутність страхового ринку
2. Організаційна будова страхового ринку
3. Страхові посередники
4. Страховий маркетинг
5. Страховий тариф
6. Договір страхування
7. Державне регулювання страхового бізнесу в Україні

Короткі теоретичні відомості

Страховий ринок – це складова ринку фінансових послуг, сфера діяльності учасників страхового ринку з метою надання та споживання страхових послуг. Товаром на страховому ринку виступає страхова послуга – специфічний товар, що реалізується страховиком на договірній основі за авансовані кошти страхувальника з метою отримання прибутку та задоволення потреб страхувальника щодо захисту його економічних інтересів від наслідків раптових несприятливих подій (страхових випадків).

Розрізняють інституціональну, територіальну, галузеву й організаційну будову страхового ринку.

Інституціональна будова ґрунтується на розмежуванні форми власності, на якій створюється страховик. Вона може бути представлена акціонерними, корпоративними, взаємними, державними страховими компаніями.

У *територіальному* аспекті виділяють місцевий (регіональний), національний (внутрішній) та світовий (зовнішній) страхові ринки. Місцевий (регіональний) задовольняє страхові інтереси регіону, національний — інтереси держави, світовий — функціонує в межах світового господарства.

За *галузеву* будовою розрізняють ринки особистого, майнового страхування та страхування відповідальності.

Організаційна будова страхового ринку включає наступні елементи:

1) страховики або страхові компанії;
 2) об'єднання страховиків (спілки, асоціації, пули та інші об'єднання), створені для координації діяльності та за хисту інтересів страховиків, що до них входять. Вони не мають права займатися страховою діяльністю від свого імені (в Україні функціонують: Ліга страхових організацій України, Моторне (транспортне) страхове бюро України, Ядерний страховий пул, Морське страхове бюро України тощо);

3) товариства взаємного страхування — юридичні особи — страховики, створені з метою страхування ризиків товариства (в Україні на теперішній час не функціонують);

4) страхові посередники (страхові агенти та страхові брокери), через яких страховики здійснюють страхову діяльність. Закон України «Про страхування» (ст.14) визначає їх функції таким чином: страхові агенти — громадяни чи юридичні особи, які діють від імені й за дорученням страховика і виконують частину його страхової діяльності. *Страхові агенти* є представниками ми страховика та діють у його інтересах за комісійну винагороду на підставі договору із страховиком; *страхові брокери* — громадяни або юридичні особи, котрі зареєстровані в установленому порядку як суб'єкти підприємницької діяльності й здійснюють посередницьку діяльність на страховому ринку від свого імені на підставі доручень страхувальника чи страховика;

5) перестраховальні компанії (перестраховики) — страховики, які не виконують прямих страхових операцій, а приймають у страхування ризики інших страховиків;

6) уповноважений орган у справах нагляду за страховою діяльністю— (в Україні – Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України).

Страховий тариф – це: 1) ціна страхового ризику та інших витрат, необхідних для виконання зобов'язань страховика перед страхувальником за укладеним договором страхування; 2) грошова плата зі 100 одиниць страхової суми на рік або відсоткова ставка від сукупної страхової суми.

Страховик розраховує страхові тарифи, виходячи з того, що сума страхових премій, обчислених на основі тарифів, має бути такою, щоб він міг виконувати свої зобов'язання перед страхувальниками (тобто здійснити страхове відшкодування), покрити витрати на утримання страхової компанії та отримати прибуток. А тому страховий тариф включає дві частини: нетто-тариф

і навантаження. При цьому, співвідношення між складовими страхового тарифу наступне: близько 80% спрямовується на створення страхових резервів, необхідних для виплати страхових відшкодувань (нетто-ставка); близько 20% – навантаження, що йде на покриття інших виплат, пов'язаних із проведенням страхування та отримання прибутку.

Державне регулювання страхової діяльності являє собою систему засобів і методів, здійснюваних на правовій основі з метою визначення правил її здійснення та діяльності страховиків на страховому ринку. При цьому держава використовує прямі й непрямі методи впливу на формування та функціонування ринку страхових послуг. Пряме втручання в механізм страхування держава здійснює засобом законодавчої бази та нагляду за здійсненням страхової діяльності. До непрямих методів державного регулювання страхового бізнесу належать інвестиційна, грошово-кредитна, фіскальна та інша політика, яку проводить держава.

Приклади вирішення задачі

Підприємство застрахувало своє майно в розмірі 80% балансової вартості, яка на день договору страхування становила 400 тис. грн. У договорі окремо обумовлена відповідальність страховика за додатковий ризик – крадіжку. Тарифна ставка зі страхування майна становить 80 коп. зі 100 грн. страхової суми, а за додаткову відповідальність – 2 грн. 10 коп. Визначте страхову суму та загальний розмір страхового платежу.

Розв'язання:

1) визначаємо страхову суму:

$$S = 400 \times 80\% = 320 \text{ (тис. грн.)}$$

2) визначаємо страховий платіж за страхування майна:

$$SP = 320 : 100 \times 0,8 = 2,56 \text{ (тис. грн.)}$$

3) визначаємо страховий платіж за додаткову відповідальність:

$$SP = 320 : 100 \times 2,1 = 6,72 \text{ (тис. грн.)}$$

4) визначаємо загальний страховий платіж:

$$SP = 2,56 + 6,72 = 9,28 \text{ (тис. грн.)}$$

Задачі

Задача 1. Нетто-премія дорівнює 123 грн., навантаження до нетто-премії 35%. Обчисліть бруто-премію.

Задача 2. Майно вартістю 300 000 грн. застраховано на 210 000 грн. Визначте величину страхового тарифу, якщо нетто-премія становить 450 грн., а навантаження до нетто-премії 20%.

Задача 3. Страхова сума за договором страхування майна становить 90 000 грн. Визначте розмір страхової премії, якщо страховий тариф становить 0,64% за умови, що договір укладається на 1 рік. Термін дії договору 6 місяців, що передбачає збільшення страхового тарифу на 40%.

Задача 4. Утримання і лікування одного хворого коштує лікувальному закладу в середньому 2000 грн. За рік він обслуговує 5000 хворих. Бюджетне асигнування становить 40%.

Вирахувати суму страхового резерву, необхідного страховику для здійснення медичного страхування та страховий платіж, який повинен сплачувати окремих страхувальник, якщо кількість страхувальників становить: а) 10000; б) 20 000; в) 50 000; г) 1 000 000 осіб. Страхова сума дорівнює сумі вартості лікування одного хворого, при цьому брутто-платіж утримує в собі 20% навантаження на нетто-платі

Питання для самоперевірки

1. що Ви розумієте під страховим ринком?
2. Назвіть основних учасників страхового ринку.
3. Що є товаром на страховому ринку?
4. Як формується попит на страхові послуги?
5. Хто такі страхові посередники?
6. Що таке страховий тариф?
7. Що таке брутто-ставка?
8. Назвіть методи впливу на страхову діяльність.
9. Які органи здійснюють державне регулювання страхової діяльності в Україні?
10. Які державні засоби державного регулювання Ви знаєте?

Теми науково-дослідних робіт (рефератів)

1. Необхідність та значення державного регулювання страхової діяльності.
2. Правове забезпечення страхової діяльності. Закон України «Про страхування».
3. Порядок ліцензування страхової діяльності.
4. Роль страхових посередників у розвитку страхового бізнесу.
5. Генезис вітчизняного страхового ринку.

Тести для самоконтролю

1. Основне призначення нетто-ставки:

- а) для покриття витрат страховика на ведення страхової справи;
- б) для формування прибутку страховика;
- в) для створення вільних і централізованих страхових резервних фондів;
- г) для відшкодування збитків страхувальникам.

2. Страховий тариф – це:

- а) ставка страхового внеску з одиниці страхової суми за визначений період страхування;
- б) ставка страхового відшкодування;
- в) ставка страхової суми в особистому страхуванні;
- г) ставка страхового внеску з одиниці страхової суми за весь період страхування.

3. Страховий агент – це:

- а) юридична або фізична особа, яка самостійно здійснює страхові операції;
- б) штатний працівник страхової компанії, який встановлює причини настання страхових випадків;
- в) фізична особа, яка за дорученням страховика укладає договори страхування;
- г) юридична особа, яка від свого імені та за дорученням страховика виконує частину його страхової діяльності.

4. Страховий ринок – це:

- а) місце, де формується ціна на страхові послуги страхових компаній;
- б) система організації продажу страхових послуг та укладання договорів страхування;
- в) система економічних відносин, де об'єктом купівлі-продажу є страхові послуги, формується попит і пропозиція на них;
- г) сукупність страховиків та інших суб'єктів, що здійснюють страхові послуги.

5. Страховий брокер – це:

- а) штатний працівник страхової компанії;
- б) посередник на страховому ринку;
- в) фізична особа, що виконує функції страхувальника;
- г) юридична особа, що виступає самостійним страховиком.

6. До учасників страхового ринку належать:

- а) промислові та торговельні підприємства;
- б) страхові посередники, страховики, перестраховики;
- в) банки й кредитні спілки;
- г) лізингові та факторингові компанії.

7. Складова фінансового ринку, яка є системою правових та організаційних заходів з реалізації страхових послуг – це:

- а) страхове поле;
- б) страховий ринок;
- в) страхове законодавство;
- г) страховий маркетинг.

8. Правила страхування – це:

- а) договір страхування;
- б) документ, що визначає умови проведення кожного виду страхування;
- в) перелік претензій страхувальника до страховика;
- г) страховий акт.

9. Страховий договір – це:

- а) документ, що свідчить про настання страхового випадку і розмір збитків страхувальника;
- б) документ, в якому містяться правила страхування різних видів страхових послуг;
- в) документ про вартість майна, що підлягає страхуванню;
- г) письмова угода між страхувальником і страховиком.

10. Державний нагляд за страховою діяльністю в Україні здійснює:

- а) Кабінет Міністрів України;
- б) Верховна Рада України;
- в) Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України;
- г) Держстандарт України.

Завдання для самостійної роботи студентів

Скласти словник економічних термінів: *аварійний комісар, аварійний сертифікат, агент страховий, актуарій, актуарні розрахунки, андерайтер, брокер страховий, брутто-премія, брутто-ставка, диспашер, комісія страхова, навантаження, нетто-премія, нетто-ставка, посередник страховий, страхова послуга, страховий продукт, страховий ринок, сюрвеєр.*

Тема 4. ОСОБИСТЕ СТРАХУВАННЯ

План практичного заняття

1. Економічний зміст та класифікація особистого страхування
2. Страхування життя і його основні види
3. Страхування від нещасних випадків
4. Медичне страхування.

Короткі теоретичні відомості

У загальному розумінні особисте страхування визначається як галузь страхової діяльності, що забезпечує страховий захист громадян або зміцнення досягнутого ними сімейного добробуту. При цьому об'єкта ми страхування виступають життя, здоров'я і працездатність людини. Здійснення особистого страхування має певні особливості

Зокрема, при його проведенні встановлюється умов на страхова сума, котра наближено відбиває збиток, що його може завдати страховий випадок. Це пов'язано з тим, що важко точно оцінити страховий ризик через специфіку об'єктів особистого страхування.

Законом України «Про страхування» визначені види особистого страхування, що відносяться до його основних підгалузей: страхування життя, страхування від нещасних випадків, медичне страхування.

Види особистого страхування відрізняються ризиковим та заощаджувальним характером. Поділ особистого страхування на окремі підгалузі зумовлюється сукупністю ризиків, які вони об'єднують, тривалістю дії договорів страхування, а також накопиченням страхових сум.

В статті 6 Закону України «Про страхування» дається визначення страхування життя як видів особистого страхування, проведення яких передбачає обов'язок страховика здійснити страхову виплату згідно з договором страхування в разі смерті застрахованої особи, а також, якщо це передбачено договором страхування, в разі дожиття застрахованої особи до закінчення строку дії договору страхування й (або) досягнення застрахованою особою визначеного договором віку.

Договори страхування життя укладаються на довгостроковий термін. Страхувальниками за цими договорами виступають фізичні та юридичні особи. Особливістю страхування життя є те, що всі види, які входять до цієї підгалузі страхування, провадяться тільки в добровільній формі.

До найбільш поширених видів страхування життя відносяться: змішане страхування, страхування дітей, страхування до шлюбу, страхування додаткової пенсії.

Змішаним страхуванням називають такий вид страхування життя, який об'єднує в одному договорі й на одну особу кілька самостійних видів страхування. Змішане страхування охоплює страхування на дожиття, страхування на випадок смерті застрахованого, втрату страхувальником здоров'я від нещасного випадку. Страхувальниками в цьому виді страхування є тільки фізичні особи. Тому змішане страхування життя поєднує в собі два ризики, що суперечать один одному: з одного боку – дожиття до певної дати або події, а з іншого – смерть.

При *страхуванні дітей* страхувальниками виступають батьки й інші родичі дитини, які укладають договори страхування і сплачують страхові внески, а застрахованою є дитина у віці з дня народження до 15-ти років. Як правило, вік, стан здоров'я страхувальника не має значення при укладанні договору страхування, але в окремих випадках страхові компанії можуть це обумовити. Крім того, договори страхування дітей можуть бути укладені юридичними особами – підприємствами, установами, організаціями.

Страхування до шлюбу (весільне страхування). Страхувальниками за цим видом страхування виступають батьки, бабусі, дідусі та інші родичі дитини віком від 18-ти до 80-ти років, котрі уклали договір на користь дітей – застрахованих осіб. Договори страхування можуть укладатися стосовно дітей віком від дня народження до 18-ти років на момент закінчення дії договору страхування. На користь однієї дитини можна укласти кілька договорів страхування. Відповідальність страховика закінчується тоді, коли дитина досягнула повноліття, але виплата здійснюється лише через певний проміжок часу. Від моменту закінчення терміну дії договору та до моменту виплати

страхового забезпечення з приводу реєстрації шлюбу застрахованої особи (або до досягнення нею 21-го року).

Страховання від нещасних випадків належить до ризикових видів страхування, метою його є страховий захист громадян на випадок утрати здоров'я або смерті внаслідок нещасного випадку. Об'єктом страхування за цим видом страхування є майнові інтереси, що не суперечать законодавству України, пов'язані із життям, здоров'ям і працездатністю страхувальника (застрахованої особи).

Страховальниками за таким видом страхування можуть бути юридичні особи чи дієздатні громадяни, які уклали зі страховиком договір страхування. Він не укладається з хворими на онкологічні та тяжкі форми захворювань серцево-судинної системи, ВІЛ-інфікованими, особами, які перебувають на обліку в наркологічних, психоневрологічних, туберкульозних, шкірно-венерологічних диспансерах. Страховою подією за цим видом страхування є нещасний випадок, тобто будь-який раптовий вплив на тіло застрахованої особи, що стався не з її вини та призвів до її непрацездатності, травматичного ушкодження, інвалідності або смерті.

Медичне страхування є формою соціального захисту інтересів громадян у разі втрати ними здоров'я. Воно пов'язане з компенсацією витрат громадянам, зумовлених оплатою медичної допомоги та інших витрат, пов'язаних із підтримкою здоров'я

Приклади вирішення задачі

Громадянин купив залізничний квиток вартістю 70 грн. і під час поїздки був травмований внаслідок аварії поїзда. Лікування травми тривало 170 днів, після чого йому була встановлена III група інвалідності. Визначте величину страхового платежу і розмір страхового відшкодування, яке повинен отримати громадянин за наслідки травми.

Розв'язання:

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів «Про затвердження положення про обов'язкове особисте страхування» від нещасних випадків на транспорті» №959 від 14.08. 1996р, (зі змінами і доповненнями) страховий платіж при міжміських перевезеннях становить не більше 2% від вартості квитка, а страхова сума становить 3 000 неоподаткованих мінімумів доходів громадян

(3000 x 17 = 51 000 грн.). таким чином визначимо:

1) страховий платіж: $70 \times 2\% = 1,4$ грн.

2) страхове відшкодування з урахуванням того, що за кожен день тимчасової непрацездатності виплачується 0,2% страхової суми. А за встановлення третьої групи інвалідності – 50% страхової суми, становитиме:

$51\ 000 \times 0,2\% \times 170 + 51\ 000 \times 0,5 = 42\ 840$ грн.

Задачі

Задача 1. Визначте річний страховий внесок за договором накопичувального страхування життя на підставі таких даних:

- 1) страхова сума – 30 000 грн.;
- 2) страховий внесок-нетто на 1000 грн. – 25 грн.;
- 3) Питома вага внеску-нетто у внеску-брутто – 85%.

Задача 2. Громадянин уклав зі страховою компанією договір добровільного страхування від нещасних випадків строком на 1 рік на суму 60 тис. грн. Через місяць після вступу в дію договору громадянин зазнав травми, що спричинило втрату працездатності протягом 120 днів, після чого отримав II групу інвалідності. Визначте розмір загальної страхової виплати за страховими випадками, якщо за кожну добу тимчасової втрати працездатності страхова компанія виплачує 0,15% страхової суми.

Задача 3. Страхова компанія уклала договір із промисловим підприємством на добровільне колективне медичне страхування 500 працівників. Середня вартість обслуговування в поліклініках, з якими страхова компанія має договір, складає 1000 грн. на рік, а в лікарнях – 3500 грн. на рік. Імовірність госпіталізації дорівнює 25%. Витрати страховика на ведення страхової діяльності в розрахунку на одну застраховану особу становлять 150 грн., плановий прибуток – 25%. Визначте страховий внесок промислового підприємства на медичне страхування 500 працівників.

Задача 4. Визначте страховий платіж за договором добровільного медичного страхування за програмою «Екстрена медична допомога для дорослих» на підставі таких даних:

- 1) страхова сума за програмою – 1000грн.;
- 2) питома вага навантаження в тарифній ставці – 20%;
- 3) страховий нетто-платіж – 7,5% від страхової суми;
- 4) скидка з тарифу за відсутність страхових випадків в минулому році – 20%;
- 5) підвищувальний коефіцієнт за вік застрахованої особи – 15%.

Задача 5. Визначте вартість страхового поліса зі страхування медичних витрат (медичного асистансу) для групи студентів, які виїжджають в одну з європейських країн, згідно з наступними даними:

- 1) чисельність групи – 18 чол.;
- 2) страхова сума – 5 тис. євро на кожного;
- 3) термін перебування за кордоном – 14 днів;
- 4) страховий тариф: на 7 днів – 0,95 грн., на 15 днів – 0,9 грн., на 30 днів – 0,85 грн. з однієї особи;
- 5) скидка за чисельність групи: при чисельності групи до 10 чол. – 5%, до 20 чол. – 10%, до 30 чол. – 15%.

Питання для самоперевірки

1. Що являє собою особисте страхування?
2. Що є об'єктом особистого страхування?
3. Яким чином оцінюються об'єкти, які підлягають страхуванню в особистому страхуванні?

4. Чим відрізняється страхування від нещасних випадків від медичного страхування?
5. За рахунок яких джерел здійснюється індивідуальне та колективне особисте страхування?
6. Яким чином укладається договір страхування при обов'язковому страхуванні пасажирів?
7. Що є страховим випадком при страхуванні життя?
8. Від чого залежить термін дії договору особистого страхування?
9. Від чого залежить розмір страхової суми, яка вказується в договорі особистого страхування?
10. За наявності яких захворювань страхова компанія має право відмовити в укладанні договору особистого страхування

Теми науково-дослідних робіт (рефератів)

1. Оцінка об'єктів особистого страхування: механізм та особливості.
2. Проблеми та перспективи розвитку ринку страхування життя в Україні.
3. Види та порядок проведення обов'язкового страхування від нещасних випадків в Україні.
4. Перспективи запровадження обов'язкового медичного страхування в Україні.
5. Медичне страхування в країнах ЄС.

Тести для самоконтролю

1. Страхувальниками за договором страхування життя можуть бути:

- а) тільки фізичні особи;
- б) тільки юридичні особи;
- в) фізичні і юридичні особи;
- г) фінансові посередники.

2. Страхування від нещасних випадків може бути:

- а) колективним;
- б) індивідуальним;
- в) колективним та індивідуальним;
- г) взаємним.

3. Страхування від нещасних випадків включає:

- а) страхування життя дітей;
- б) страхування додаткової пенсії;
- в) страхування туристів, спортсменів і пасажирів;
- г) страхування від усіх захворювань.

4. Страхова сума при обов'язковому страхуванні від нещасних випадків на транспортних засобах в разі отримання I групи інвалідності становить:

- а) 100% страхової суми;
- б) 90% страхової суми;
- в) 75% страхової суми;
- г) 80% страхової суми.

5. Особисте страхування не включає такі підгалузі чи види страхування -

- а) медичне страхування;
- б) страхування від нещасних випадків;
- в) страхування відповідальності;
- г) страхування додаткової пенсії.

6. Що виступає об'єктом страхування в особистому страхуванні?

- а) життя, здоров'я, працездатність людини;
- б) відповідальність перед третіми особами;
- в) нещасний випадок;
- г) предмет особистого користування.

7. При проведенні страхування життя має значення:

- а) громадянство;
- б) вік;
- в) кількість дітей;
- г) всі відповіді вірні.

8. Пенсійне страхування є різновидом:

- а) особистого страхування;
- б) страхування відповідальності;
- в) страхування майна;
- г) медичного страхування.

9. Страховий платіж з пасажирів транспортного засобу міжобласного сполучення утримується в розмірі:

- а) 1% вартості квитка;
- б) 5% вартості квитка;
- в) 0,5% вартості квитка;
- г) 2% вартості квитка.

10. Нещасний випадок – це:

- а) об'єкт соціального страхування;
- б) раптова короткочасна подія, яка настала проти волі людини і причинила шкоду здоров'ю або смерть;
- в) сімейний стан страхувальника;
- г) перерви у виробництві.

Завдання для самостійної роботи студентів

Скласти словник економічних термінів: *акт про нещасний випадок, асистанс, вигодонабувач, викупна сум, застрахований, нещасний випадок, медичне страхування, страхова медицина.*

Тема 5. МАЙНОВЕ СТРАХУВАННЯ

План практичного заняття

1. Значення і види майнового страхування
2. Умови та порядок страхування майна юридичних осіб
3. Страхування автотранспортних засобів
4. Страхування майна сільськогосподарських підприємств
5. Страхування домашнього майна громадян

Короткі теоретичні відомості

Майнове страхування – це галузь страхової діяльності, в якій об’єктом страхових правовідносин виступає майно в різних видах. Страхувальниками можуть бути як власники майна, так і особи (юридичні та фізичні), що несуть відповідальність за його збереження.

Об’єктом страхування виступають матеріальні цінності, які можуть бути застраховані, а саме: основні й оборотні фонди виробничого і невиробничого призначення, обладнання, устаткування, транспортні засоби, готова продукція, урожай сільськогосподарських культур, тварини, предмети домашнього майна та ін. Страховик несе відповідальність за пряму фізичну шкоду, заподіяну майновим цінностям страхувальника.

Страхування майна юридичних осіб в Україні здійснюється в добровільній формі та забезпечує страховий захист від пошкодження та загибелі майна в наслідок таких ризиків.

Страхування майна юридичних осіб в Україні здійснюється в добровільній формі та забезпечує страховий захист від пошкодження та загибелі майна в наслідок таких причин:

- стихійних лих (землетрусів, виверження вулканів, бурі, смерчу, паводку, повені, тривалих снігопадів, граду, гірських зрушень, зсуву ґрунту тощо);
- пожежі, удару блискавки;
- вибуху парових котлів, газосховищ, газопроводів, машин, агрегатів та інших аналогічних об’єктів;
- аварії водопроводу, каналізаційної та опалювальної систем, систем гасіння пожежі;
- аварії електричної мережі й впливу електричного струму;
- крадіжки зі зломом і грабунку;

- биття скла, дзеркал, вітрин;
- інших причин за домовленістю сторін.

Відшкодуванню підлягають лише ті збитки, яких зазнав страхувальник, вживаючи заходи, спрямовані на врятування майна та зменшення наслідків страхового випадку.

Страхова сума визначається страховиком за погодженням із страхувальником з урахуванням особливостей конкретного об'єкта страхування.

Згідно зі статтею 10 Закону України «Про страхування» при майновому страхуванні страхова сума встановлюється в межах вартості майна за цінами і тарифами, що діють на момент укладання договору, якщо інше не передбачено договором страхування.

Страхова сума може збігатися зі страховою вартістю об'єкта. У такому випадку майно вважається застрахованим за повною його вартістю, а може бути нижчою страхової вартості. В останньому випадку важливим фактором, що впливає на розмір страхового відшкодування, є система (вид) страхового забезпечення.

Основою для встановлення страхової суми є дійсна вартість майна на момент підписання страхового договору, яка визначається за балансовою вартістю та вартістю придбання за виключенням зношення.

Страхове відшкодування з настанням страхового випадку сплачується тільки після того, як повністю виявлено причини та розмір збитків. Після отримання всіх необхідних документів, страховик зобов'язаний у строк, що не перевищує 30 днів, виплатити страхувальнику відшкодування.

Договори страхування автотранспортних засобів (автокаско) в Україні здійснюються в добровільній формі. Такі договори, як правило, укладаються на термін від 1 місяця до 1 року. При такому страхуванні найбільш типовим ризиком є знищення, пошкодження або втрата транспортного засобу внаслідок таких причин:

- 1) дорожньо-транспортної пригоди;
- 2) вогневих ризиків та стихійних явищ;
- 3) протиправних дій третіх осіб (крадіжки, угону, пошкодження).

Якщо транспортний засіб застраховано від усіх вказаних груп ризиків, то такий договір носить назву «повне каско», якщо ж транспортний засіб застраховано не від усіх ризиків, то договір називається «частковим каско».

Приклади вирішення задачі

Під час пожежі згорів холодильник, що мав ціну на час придбання 3 000 грн. та раціональний строк використання 10 років. На момент укладання договору страхування холодильник експлуатувався 3 роки. Визначте розмір збитку страхувальника та страхове відшкодування, якщо страхова сума, обумовлена в договорі, становила 2000 грн., а безумовна франшиза – 5%.

Розв'язання:

- 1) відсоток зношення холодильника на момент укладання страхового договору становить 30%, оскільки він використовувався 3 роки;

- 2) оцінка холодильника з урахуванням зношення: $3000 \times 0,7 = 2100$ грн;
- 3) розмір збитків: 2100 грн, оскільки холодильник повністю згорів;
- 4) безумовна франшиза: $2000 \times 0,05 = 100$ грн;
- 5) страхове відшкодування $2000 - 100 = 1900$ грн., оскільки розмір збитків перевищує розмір страхової суми, а при страхуванні особистого майна громадян застосовується система першого ризику, якщо інше не вказано в договорі страхування (див. тему 1).

Задачі

Задача 1. Підприємець застрахував своє майно на випадок крадіжки й пограбування. Страховий тариф за цим ризиком становить 0,58%. Майно застраховане на 80 тис. грн. у розмірі 100% вартості. В договорі зазначено безумовну франшизу в розмірі 9%. Під час крадіжки частка майна, вартістю 34 грн., була пошкоджена і викрадена на суму 26 тис. грн. Відповідно з документами вартість ремонту пошкодженого майна становить 12 тис. грн., причому після ремонту майно не було уцінено. Визначте розмір страхового платежу, збитків підприємця та страхового відшкодування.

Задача 2. У результаті дорожньо-транспортної пригоди згорів легковий автомобіль, що був застрахований за договором автокаско. Ціна придбання автомобіля – 70 000 грн. Зношення на день укладання договору – 20%. Після аварії залишились деталі на суму 5 600 грн. На приведення до робочого стану вказаних деталей витратили 800 грн. Знецінення деталей 50%. Обчисліть розмір збитку страхувальника та страхове відшкодування, якщо договором встановлено страхову суму 50 000 грн. та безумовну франшизу 6%.

Задача 3. Унаслідок страхового випадку повністю пошкоджена покрівля магазину, опалення та електроосвітлення. Частково в розмірі 20% пошкоджено штукатурку, а також підлогу на площі 90 м². Питома вага у загальній балансовій вартості магазину штукатурки складає 8%, покрівлі - 12%, системи опалення й освітлення – 15%, підлоги – 7%. Визначте суму збитків страхувальника та страхового відшкодування, якщо балансова вартість магазину становить 254 150 грн., площа 354 м². Страхова сума становить 80% балансової вартості магазину, а безумовна франшиза 5%.

Задача 4. Будинок застраховано за системою пропорційної відповідальності. Його первісна вартість – 72 000 грн., знос – 18 000 грн., страхова сума складає 60% залишкової вартості будинку. Розрахуйте розмір страхового відшкодування, якщо збитки становлять 75% залишкової вартості будинку, а умовна франшиза встановлена в розмірі 10% первісної вартості.

Задача 5. Громадянин застрахував будинок вартістю 150 тис. грн. в страховій компанії від вогневих ризиків терміном на 5 років. При цьому була встановлена безумовна франшиза – 5%. Через 3 роки в результаті пожежі будинок було знищено, але при цьому визначено, що залишки, придатні для будівництва, становлять 20 тис. грн. Експертами встановлено, що витрати по врятуванню будинку становлять 10 тис. грн., а сума зносу будинку до моменту пожежі – 8 тис. грн. Визначте розмір повного збитку страхувальника та розмір страхового відшкодування, якщо:

- а) будинок страхувався на повну вартість;
- б) страхова сума становить 100 000 грн.

Питання для самоперевірки

1. Назвіть суб'єктів договору майнового страхування.
2. Що покладено в основу класифікації об'єктів майнового страхування?
3. Як визначити страхову суму, страховий платіж та страхове відшкодування при страхуванні майна підприємств виробничої і невиробничої сфери?
4. Як установити страхову суму, страховий платіж та страхове відшкодування при страхуванні домашнього майна громадян?
5. У чому відмінність між поняттями «страхова оцінка» й «страхова сума»?
6. У чому відмінність між поняттями «страхове відшкодування» та «школа в разі настання страхового випадку»?
7. За яких умов може бути застрахованим особливо цінне домашнє майно?
8. Що таке автокаско?
9. Яким чином визначається страхова сума при страхуванні авто каско?
10. Від яких чинників залежить розмір страхового платежу при страхуванні автотранспортних засобів?

Теми науково-дослідних робіт (рефератів)

1. Місце майнового страхування в системі страхового захисту.
2. Суб'єкти та об'єкти страхування майна підприємств в Україні.
3. Особливості страхування домашнього майна громадян в країнах ЄС.
4. Умови та порядок страхування особливо цінного майна громадян.
5. Правила страхування автокаско провідними страховиками України.

Тести для самоконтролю

1. На випадок яких подій проводять страхування домашнього майна?:

- а) знищення або пошкодження при його експлуатації;
- б) проникнення води із сусіднього приміщення;
- в) заволодіння третьою особою шляхом шахрайства;
- г) всі відповіді вірні.

2. За договором страхування домашнього майна не відшкодовуються збитки, котрі виникли внаслідок:

- а) вибуху газу;
- б) технічних поломок;
- в) неправомірних дій третіх осіб;
- г) всі відповіді вірні.

3. На розмір страхового тарифу при страхуванні транспортного засобу впливає?:

- а) наявність протиугінних засобів;
- б) марка транспортного засобу;
- в) місце зберігання;
- г) всі варіанти правильні.

4. Який фактор не впливає на розмір тарифних ставок у разі страхування домашнього майна?:

- а) вік власника майна;
- б) обсяг відповідальності страховика;
- в) термін страхування;
- г) вартість майна.

5. При настанні страхового випадку щодо застрахованого майна страховик повинен:

- а) скласти страховий акт, обчислити суму збитку та страхового відшкодування;
- б) заявити про страховий випадок до компетентних органів та страховика;
- в) вжити заходів щодо зменшення збитків;
- г) всі відповіді правильні.

6. Майно підприємства загальною вартістю 280 тис. грн. застраховано на 140 тис. грн. Через пожежу знищено майна на суму 60 тис. грн. Яку суму страхового відшкодування отримає підприємство?:

- а) 140 тис. грн.;
- б) 60 тис. грн.;
- в) 42 тис. грн.;
- г) 30 тис. грн..

8. Договір страхування домашнього майна можна укласти на майно, що знаходиться:

- а) у будь-якій будівлі;
- б) у квартирі страхувальника;
- в) поряд зі страхувальником, який перебуває на відпочинку в іншій країні;
- г) в офісі, де працює страхувальник.

9. Якими повинні бути дії страхувальника при настанні страхового випадку?:

- а) вжити заходи щодо зменшення збитків;
- б) одразу почати відновлювальні роботи;
- в) заявити про страховий випадок до компетентних органів та страховика;
- г) обчислити суму страхового відшкодування.

10. Страхування будівель проводиться на випадок знищення або пошкодження внаслідок:

- а) аварії опалювальної системи;
- б) наїзду транспортного засобу;
- в) неправомірних дій повнолітнього члена сім'ї страхувальника;
- г) неправомірних дій третіх осіб.

Завдання для самостійної роботи студентів

Скласти словник економічних термінів: *аварійне застереження, аварійний внесок, аварія, авіаційне страхування, автотранспортне страхування, витрати на одержання страхового відшкодування, заходи превентивні, майнове страхування, оцінка страхова, позов по відшкодуванню шкоди, позовна давність.*

Тема 6. СТРАХУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

План практичного заняття

1. Поняття страхування відповідальності та його види
2. **Обов'язкове страхування відповідальності власників автотранспортних засобів**
3. Страхування відповідальності перевізників
4. Страхування професійної відповідальності
5. Інші види страхування відповідальності

Короткі теоретичні відомості

Страхування відповідальності є однією з найважливіших галузей страхування, особливістю якої є те, що поряд зі страховиком та страхувальником суб'єктом страхових правовідносин виступають будь які не визначені сторони, тобто треті фізичні чи юридичні особи. З огляду на це, вивчення цієї теми неможливе без опрацювання законодавства про порядок і умови проведення конкретних видів страхування відповідальності, оскільки договір страхування завжди укладається на користь третьої особи, яка отримує страхове відшкодування в разі настання страхового випадку.

Страхування відповідальності – це галузь страхової діяльності, в якій специфічним об'єктом страхування є відповідальність перед третіми

(юридичними або фізичними) особами, котрим може бути завданий матеріальний чи інший збиток унаслідок безвідповідальності (необачності) страхувальника.

Метою страхування відповідальності є страховий захист економічних інтересів потенційних носіїв шкоди третім особам. Це проявляється в тому, що страхування відповідальності передбачає можливість заподіяння шкоди як здоров'ю, так і майну третіх осіб, яким за нормами закону або за рішенням суду провадяться відповідні виплати. Якщо винуватець має угоду страхування відповідальності, то відшкодування збитків потерпілим здійснює не він сам а страховик.

У договорі страхування відповідальності не передбачається встановлення розміру страхової суми. Таку роль відіграє ліміт відповідальності страховика, що встановлюється для кожного конкретного виду страхування відповідальності. Не вказано в договорі й застрахованого, тобто конкретної застрахованої особи, котрій у разі настання страхового випадку виплачується відшкодування, оскільки така особа визначається лише під час заподіяння їй шкоди.

Особливе значення серед видів цієї галузі займає обов'язкове страхування цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів, метою якого є надання гарантій відшкодування збитків страхувальника – власника транспортного засобу, що виникли як результат зобов'язання компенсувати шкоду, завдану ним третій особі.

Страхування відповідальності власників автотранспортних засобів в більшості країн проводиться в обов'язковій формі. Об'єктом страхування вис тупає цивільна відповідальність власників автотранспортних засобів за шкоду, заподіяну третім особам унаслідок ДТП.

Можуть укладатися два види договорів:

- 1) внутрішні – діють лише на території України;
- 2) міжнародні – діють на території країн, що входять до Міжнародної системи автострахування «Зелена картка».

Страхувальник, укладаючи угоду, обирає один із трьох типів договорів.

I тип – страхування відповідальності за шкоду, заподіяну життю, здоров'ю, майну третіх осіб внаслідок експлуатації транспортного засобу, визначеного в договорі страхування, будь-якою особою, яка експлуатує його на законних підставах;

II тип – страхування відповідальності за шкоду, заподіяну життю, здоров'ю, майну третіх осіб внаслідок експлуатації будь-якого транспортного засобу або одного з транспортних засобів, зазначених у договорі, особою, вказаною в договорі страхування;

III тип – страхування відповідальності за шкоду, заподіяну життю, здоров'ю, майну третіх осіб внаслідок експлуатації транспортного засобу, визначеного в договорі страхування, особою, вказаною в договорі страхування, або однією з осіб, зазначених у договорі.

Приклади вирішення задачі

Громадянин укладає зі страховиком договір обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів як власник автомобіля ВАЗ 2108 з об'ємом двигуна 1800 см³. Територія переважного використання автомобіля – місто з населенням 600 тис. чоловік. Стаж водія – 5 років. Договір укладається за умови, що транспортним засобом будуть користуватися й інші особи на законних підставах. Визначте страховий платіж із даного виду в перший рік страхування.

Розв'язання

Відповідно до Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» страхувальнику слід обрати І-й тип договору. Враховуючи величину базового платежу (180 грн.), використовуючи коригуючі коефіцієнти (Додаток Б) та застосовуючи систему «бонус-малус» (Додаток В), страховий платіж на перший рік страхування складе:

$$180 \times 1,14 \times 1,8 \times 1 \times 1,35 \times 1 \times 1 = 498,64 \text{ грн.}$$

Задачі

Задача 1. Громадянин укладає договір обов'язкового страхування цивільної відповідальності власника автомашини ВАЗ – 1103 «Таврія» з об'ємом двигуна 1100 см. куб. терміном на 1 рік. Машина експлуатується в місті з населенням 350 тис. чол., стаж водія - 15 років. Договір укладається на власника та його дружину, водійський стаж якої 2 роки. Визначте:

- 1) величину страхового платежу на перший рік страхування;
- 2) величину страхового платежу на другий страхування, якщо:
 - а) протягом першого року страхова компанія не здійснила жодної страхової виплати за даним договором;
 - б) страхова компанія здійснила дві страхові виплати за договором.

Задача 2. Пенсіонер укладає договір обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів як власник автомашини ВАЗ – 2107 з об'ємом двигуна 2300 см. куб. терміном на 1 рік. Машина експлуатується в місті з населенням 520 тис. чол., стаж водія - 25 років. Договір укладається тільки на власника. Визначте:

- 1) величину страхового платежу на перший рік страхування;
- 2) величину страхового платежу на другий страхування, якщо:
 - а) протягом першого року страхова компанія не здійснила жодної страхової виплати за даним договором;
 - б) страхова компанія здійснила одну страхову виплату за договором;
 - в) страхова компанія здійснила дві страхові виплати за договором.

Задача 3. Внаслідок дорожньо-транспортної пригоди були пошкоджені 4 автомобілі. Визначте розмір страхового відшкодування потерпілим особам відповідно до угоди обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів, якщо відомо, що ДТП сталася з вини власника 2-го автомобіля, а вартість ремонту автомобілів згідно з квитанціями ремонтних фірм склала:

- 1-го автомобіля – 13 000 грн.;
- 2-го автомобіля – 19 000 грн.;
- 3-го автомобіля – 22 300 грн.;
- 4-го автомобіля – 26 600 грн.

Питання для самоперевірки

1. У чому полягає зміст страхування відповідальності?
2. Назвіть суб'єкти та об'єкти договору обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів.
3. Який порядок розрахунку страхових платежів за договором обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів.
4. Яка мета створення Моторного (транспортного) страхового бюро України?
5. На яку суму має право розраховувати застрахований у разі настання страхового випадку за договором обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів?
6. У яких випадках виплату страхового відшкодування здійснює Моторне (транспортне) страхове бюро України?
7. Які централізовані страхові резервні фонди створює Моторне (транспортне) страхове бюро і за якими напрямками використовуються кошти цих фондів?
8. Що являє собою Міжнародна система автострахування «Зелена картка»?
9. Якими є особливості об'єктів страхування при укладанні договору професійної відповідальності?
10. У чому полягає необхідність запровадження страхування відповідальності виробника за якість продукції (робіт, послуг)?

Теми науково-дослідних робіт (рефератів)

1. Тенденції розвитку ринку страхування відповідальності в Україні.
2. Закордонний досвід страхування професійної відповідальності.
3. Страхування відповідальності за якість виробленої продукції: сутність та поширення в Україні.
4. Проблеми збереження довкілля та роль страхування відповідальності за екологічне забруднення у їх вирішенні.
5. Створення і функціонування міжнародної системи страхування «Зелена карта».

Тести для самоконтролю

1. Види договорів цивільної відповідальності власників транспортних засобів поділяються на:

- а) загальні та обов'язкові;
- б) звичайні та додаткові;
- в) загальні та додаткові;
- г) внутрішні та міжнародні.

2. Завданням Моторного (транспортного) страхового бюро України є:

- а) укладання внутрішніх договорів;
- б) виплати компенсацій за внутрішніми договорами;
- в) виплати компенсацій за міжнародними договорами;
- г) управління централізованими страховими резервними фондами.

3. Що є об'єктом страхування наземного транспортного засобу?

- а) водій та пасажери;
- б) цивільна відповідальність власника транспортного засобу;
- в) немає правильної відповіді;
- г) правильні відповіді 1), 2).

4. Об'єкт обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів:

- а) відповідальність страховика;
- б) втрата здоров'я, життя, працездатності власника транспортного засобу;
- в) відповідальність власника транспортного засобу за шкоду, заподіяну третім особам в результаті ДТП;
- г) відповідальність третьої особи, яка постраждала внаслідок ДТП.

5. Що таке ліміт відповідальності?

- а) мінімальна сума страхового відшкодування;
- б) максимальна сума страхового відшкодування.

6. До кого має звертатися водій автомобіля-рефрижератора для отримання страхового відшкодування відповідно до умов договору обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів у випадку псування товарів, що пере возились, з причини поломки холодильного агрегату?

- а) до страховика, що продав поліс;
- б) до покупця;
- в) до продавця;
- г) всі відповіді невірні.

7. Якщо в результаті ДТП необхідно відшкодувати третім особам збитки, розмір яких перевищує ліміт відповідальності страховика за договором, хто зобов'язаний відшкодувати решту збитків?

- а) держава;
- б) страхова компанія;
- в) винуватець ДТП;
- г) Ліга страхових організацій України.

8. Джерела формування централізованих страхових резервних фондів Моторним (транспортним) страховим бюро України:

- а) внески засновників страховика;
- б) державне бюджетне фінансування;
- в) відрахування від надходжень страхових платежів;
- г) доходи від розміщення резервних фондів.

9. Хто має право звертатися до страховика з вимогою про виплату страхового відшкодування в разі настання ДТП?

- а) тільки власник транспортного засобу (страхувальник);
- б) власник транспортного засобу та потерпілі треті особи;
- в) свідки дорожньо-транспортної пригоди;
- г) станції технічного обслуговування, що здійснюють ремонт пошкодженого транспортного засобу.

10. Якими причинами зумовлене обов'язкове страхування цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів?

- а) необхідністю залучення коштів для утримання автомобільних доріг;
- б) необхідністю створення ефективної системи захисту майнових інтересів потерпілих в дорожньо-транспортних пригодах;
- в) причинами релігійного характеру;
- г) тим, що автомобіль є джерелом підвищеної небезпеки.

Завдання для самостійної роботи студентів

Скласти словник економічних термінів: бонус, бонус-малус, власники наземних транспортних засобів, забезпечений транспортний засіб, «Зелена картка», наземні транспортні засоби, обов'язковий ліміт відповідальності страховика, потерпілі, регрес.

Тема 7. ПЕРЕСТРАХУВАННЯ ТА СПІВСТРАХУВАННЯ

План практичного заняття

1. Сутність та роль перестраховування
2. Форми перестрахових операцій
3. Методи проведення перестраховування
4. Співстраховування та особливості його застосування

Короткі теоретичні відомості

Ефективне перестраховування є однією з необхідних умов забезпечення фінансової стійкості страховика. Його метою є створення умов для формування збалансованого страхового портфеля страхової компанії.

Перестраховування – це особлива підсистема страхового ринку, що забезпечує фінансову стійкість страхових компаній шляхом перерозподілу страхових ризиків.

Закон України «Про страхування» (ст. 12) дає визначення *перестраховування* як страхування одним страховиком (цедентом, перестраховувальником) на визначених договором умовах ризику виконання частини своїх обов'язків перед страхувальником у іншого страховика (перестраховика) резидента або нерезидента, який має статус страховика або перестраховика, згідно з законодавством країни, в якій він зареєстрований.

Перестраховування є одним з методів зменшення і розподілу страхового ризику. Беручи на себе ризик, страховик не завжди має можливість виплатити можливі страхові збитки. В цьому випадку вона звертається за допомогою до іншого страховика (або спеціалізованого перестраховика), пропонуючи розподілити ризик.

Перестраховування виражає систему відносин, згідно з якою страховик, приймаючи на страхування ризику, з врахуванням своїх фінансових можливостей, частину відповідальності передає на погоджених умовах іншим страховикам. Цим переслідується мета створення збалансованого страхового портфеля, забезпечення фінансової стійкості страховика.

В основі перестраховування лежить договір, згідно з яким одна сторона — страховик передає повністю чи частково страховий ризик (групу страхових ризиків певного виду), іншій стороні — перестраховику.

Страховика, що передає ризик, називають *цедентом (прямим страховиком, перестраховувальником)*, а страховика, який його приймає — *цесіонарієм (цесіонером, перестраховиком)*. Він, у свою чергу, бере зобов'язання відшкодувати страховику відповідну частину виплаченого страхового відшкодування.

Процес передачі ризику у перестраховування називається перестраховувальною цесією. Частина ризику, що залишається у прямого страховика (цедента) називається його власним утриманням.

За формою виділяють перестраховування *пропорційне і непропорційне*. *Пропорційне перестраховування* будується на основі пропорційного розподілу

між сторонами відповідальності, страхової премії і страхового відшкодування в разі настання страхового випадку. При цьому розрізняють такі види пропорційного перестрахування: квотні, ексцедентні і квотно-ексцедентні.

За умовами договору *квотного* перестрахування частка участі сторін у перестрахуванні виражається у відсотку від страхової суми (квотою). Крім того, в договорах цього виду за бажанням перестраховика встановлюються верхні межі (ліміти) відповідальності перестраховика. Перестраховик отримує відповідну частку премії і в такій же частці бере участь у відшкодуванні збитків, завданих в результаті настання страхового випадку. Найчастіше квотні договори використовують ся при страхуванні цивільної відповідальності власників транспортних засобів і при страхуванні автокаско.

За методом проведення перестрахування поділяється на факультативне, облігаторне та облігаторно-факультативне.

Факультативне перестрахування («добровільне») – передбачає для цесіонарія і цеден та право вибору. Для цесіонарія – чи приймати у перестрахування запропоновані ризики, а для цедента – які саме ризики передавати у перестрахування.

Облігаторне перестрахування («примусове»)— метод перестрахування, який передбачає, що цедент зобов'язаний передавати частину відповідальності з кожного окремого ризику із сукупного портфеля того чи іншого виду страхування, передбаченого умовами договору, в перестрахування, а цесіонарій зобов'язаний приймати кожну таку цесію. За умовами облігаторного договору прямий страховик зобов'язаний передавати в перестрахування всі ризики, передбачені договором.

При облігаторному перестрахуванні цедент повинен систематично висилати цесіонарію *бордеро* – перелік ризиків, які потрібно пере страхувати. Застосування методів як факультативного, так і облігаторного перестрахування надає можливість використання як пропорційної, так і непропорційної форм розподілу зобов'язань між учасниками перестрахового договору.

На практиці часто застосовують змішаний метод перестрахування – *факультативно-облігаторне*. Цей метод проведення перестрахування називається договором «відкритого покриття» і дає цеденту право незалежно приймати рішення відносно яких ризиків і в якому обсязі слід їх передати цесіонарію, який зобов'язаний прийняти цедовані частки ризиків на попередньо погоджених умовах.

Приклади вирішення задачі

Страховик уклав договір страхування об'єкта вартістю 3 200 тис. грн. при страховому тарифі 0,5 %. Власне утримання компанії 2 200 тис. грн., решта перестраховується у двох перестраховиків порівну. Величина комісії за укладення і супровід договору – 10%. Визначте:

- 1) страхові платежі, котрі отримає страховик і перестраховики;
- 2) величину комісійної винагороди, котру отримає страховик;
- 3) розмір страхового відшкодування, котре виплатять учасники процесу страхування і перестрахування, якщо збитки страхувальника становлять 700 тис. грн.

Розв'язок:

Виходячи з величини власного утримання страховика та враховуючи те, що застосовується пропорційна форма перестраховування, частка кожного учасника становить:

частка страховика: $2\,200/3\,200 \times 100\% = 68,75\%$

частка перестраховиків: $100\% - 68,75\% = 31,25\%$

1) $SP = 3\,200 \times 0,5\% = 16$ тис. грн. – страховий платіж, отриманий страховиком від страхувальника;

$16 \times 68,75\% = 11$ тис. грн. – частка SP, котра залишається у страховика;

$(16 - 11) : 2 = 2,5$ тис. грн. – частка SP, котру отримує кожен перестраховик;

2) $KV = 2,5 \times 10\% = 0,25$ тис. грн. – комісійна винагорода, котру сплатить кожен перестраховик страховикові;

3) $700\,000 \times 68,75\% = 481,25$ тис. грн. – страхове відшкодування, фактично сплачене страховиком;

$(700\,000 - 481\,250) : 2 = 109,375$ тис. грн. – страхове відшкодування, фактично сплачене кожним перестраховиком.

Задачі

Задача 1. Страхова компанія здійснює непропорційне перестраховування об'єкта вартістю 4 млн. грн., в якому бере участь 4 учасники (страховик і 3 перестраховики). Вартість об'єкта розділена на шари, ймовірність настання страхового випадку для яких наступна: пріоритет – 0,5; перший перестраховик – 0,25; другий перестраховик – 0,15; третій перестраховик – 0,10. Визначте:

1) страхові платежі для кожного учасника, якщо страховий тариф становить 0,5%;

2) величину страхового відшкодування і учасників виплати при збитках:

а) 0,8 млн. грн.;

б) 1,2 млн. грн.;

в) 3,4 млн. грн.

Задача 2. Портфель страховика складається з трьох однорідних груп ризиків, які мають відповідно оцінку 200, 350, 533 тис. грн. Максимальний рівень власного утримання страховика в покритті ризиків – 400 тис. грн. У перестраховування передається квота в розмірі 25% страхового портфеля. Визначте:

1) форму перестраховування;

2) величину ризиків, переданих перестраховику за окремими групами та в цілому;

3) власну участь цедента в покритті ризиків;

4) проаналізуйте доцільність перестраховування всіх ризиків в портфелі страховика.

Задача 3. Цедент уклав ексцедентний договір перестраховування, згідно з яким участь страховика в покритті ризиків установлена в розмірі 250 тис. грн. Верхня максимальна межа відповідальності перестраховика – 500 тис. грн.

Визначте участь цедента і цесіонарія у відшкодуванні збитків, якщо в результаті страхового випадку їх розмір становить:

- а) 300 тис. грн.;
- б) 210 тис. грн.;
- в) 610 тис. грн.

Питання для самоперевірки

1. Що називається перестрахованням?
2. Які фактори впливають на ліміт власного утримання?
3. Чим відрізняється активне перестраховання від пасивного?
4. Назвіть види договорів пропорційного перестраховання.
5. Назвіть види договорів непропорційного перестраховання.
6. Чим відрізняється квотний договір перестраховання від ексцедентного?
7. У чому полягає зміст перестраховання перевищення збитків?
8. Як і кому здійснюється страхове відшкодування страховиком і перестраховиком у разі настання страхового випадку у страхувальника?
9. У якому випадкові укладається договір співстраховання?
10. Яким чином розподіляється відповідальність між страховиками при укладанні договору співстраховання?

Теми науково-дослідних робіт (рефератів)

1. Витоки та світова історія розвитку перестраховання.
2. Співстраховання та його значення у розвитку страхування.
3. Державне регулювання перестрахових відносин в Україні.
4. Історія перестраховання у країнах Євросоюзу.
5. Тенденції розвитку ринку перестраховання в Україні

Тести для самоконтролю

1. Власне утримання страховика – це:

- а) розмір комісійної винагороди;
- б) страхові внески страхувальників;
- в) частина страхової суми, що залишається на відповідальності страховика;
- г) страхове відшкодування при настанні страхових випадків.

2. До видів договорів перестраховання відносять:

- а) пропорційні і облігаторні;
- б) обов'язкові і добровільні;
- в) пропорційні і непропорційні;
- г) квотні й ексцедентні.

3. Перестраховик –це:

- а) цесіонарій;
- б) цедент;
- в) ретроцедент;
- г) ретроцесіонарій.

4. Страховик, якому прямий страховик передає частину ризику на страхування, зветься:

- а) цедентом;
- б) страхувальником;
- в) цесіонарієм;
- г) перестраховальником.

5. Цедент – це:

- а) страховик;
- б) перестраховик;
- в) перестраховальник;
- г) цесіонарій.

6. Перестраховання за методом проведення поділяється на:

- а) пропорційне та непропорційне;
- б) квотне, ексцедентне та квотно-ексцедентне;
- в) факультативне, облігаторне та факультативно-облігаторне;
- в) активне та пасивне.

7. Метод розподілу ризиків при якому кілька страховиків на рівних умовах несуть відповідальність за одним страховим договором в межах своєї частки – це :

- а) ексцедент збитку;
- б) ексцедент збитковості;
- в) перестраховання;
- г) співстрахування.

8. Документ, що містить перелік ризиків, які необхідно перестрахувати і надсилається цедентом цесіонарію при ексцедентному перестрахованні – це:

- а) декларація;
- б) сліп;
- в) бордеро;
- г) пропозиція.

9. Облігаторно-факультативне перестраховання не вигідне для:

- а) страховика;
- б) перестраховика;
- в) страхувальника;
- г) держави.

10. Чи зобов'язаний страховик повідомити страхувальника, що його ризик, взятий на страхування, буде перестраховано?

- а) так;
- б) ні.

Завдання для самостійної роботи студентів

Скласти словник економічних термінів: бордеро, депо премій, детальний сертифікат, додаткова комісія, ексцедент, ексцедент збитковості, ексцедент збитку, ексцедент суми, квота у страхуванні, нотис, перестраховальна комісія, ретроцесія, сліп, співстрахування, суперкомісія, тантьєма, цесія.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України Про страхування від 7 берез. 1996 р. 85/96-вр, редакція від 30 лип. 2010 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgiin/laws/main.cgi?find=1&text>
2. Закон України Про внесення змін до Закону України «Про страхування» від 4 жовт. 2001 р. № 2745-14 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgiin/laws/main.cgi?p>
3. Закон України Про фінансові послуги і державне регулювання ринків фінансових послуг від 6 лютого 2003 р. № 485 – IV [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgiin/laws/main.cgi>.
4. Про затвердження вимог до рейтингів фінансової надійності (стійкості) страховиків та перестраховиків - нерезидентів: По станова КМУ від 15 жовтня 2003 р. № 1640 // Українська Інвестиційна Газета. – 2003. – № 50. – С. 53 – 54.
5. Про деякі питання здійснення обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів: Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 9 серп. 2010 р. №566 // Офіційний вісник України. – 2010.
6. Вовчак О.Д. Страхова справа : підручник / О.Д. Вовчак. – К. : Знання, 2011. – 391 с.
7. Балук Н.Р. Моделювання показників страхової культури споживачів / Н.Р. Блук // Регіональна економіка. – 2009. – №4 (54). – С. 152 – 158.
8. Вовчак О.Д. Страхові послуги: навч. посіб. / О.Д. Вовчак. – Л.: Компакт – ЛВ, 2005. – 656 с.
9. Временко Л. Пруденційний режим регулювання страхової діяльності: цілі, задачі, інструменти / Л. Временко, О. Корват // Страхова справа. – 2009. – № 1 (33). – С. 60 – 64.
10. Говорушко Т. А. Страхування : навч. посіб. / Т. А. Говорушко. – К. : Ліра-К, 2014. – 328 с.
11. Горбач Л.М. Страхова справа: навч. посіб. / Л.М. Горбач. – К.: Кондор, 2003. – 207 с.
12. Дубіщев В.П. Загальнонаціональні та регіональні фактори розміщення страхового капіталу в Україні / В.П. Дубіщев, І.В. Фисун // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – 2007. – Вип.3. – Т.2. – С.14 – 24.
13. Ерхарт Б. Світовий ринок перестраховання : підсумки 1 півріччя 2010 року / Б. Ерхарт, Ш. Мілденхолл, Т. Хетлстад // Страхова справа. – 2010. – № 2 (38). – С.14 – 17.
14. Еш С. М. Ринок фінансових послуг : підручник / С. М. ЕШ. – К. : ЦУЛ, 2015. – 420 С.
15. Завада О. Ми не можемо допустити монополізації ринку обов'язкового медичного страхування / О. Завада // Страховасправа. – 2009. – № 2 (34). – С.29.

16. Клапків М.С. Витоки національного страхового ринку України: навч. посіб. / М.С. Клапків, Ю.М. Клапків. – Тернопіль: Карт-бланш, 2003. – 276 с.
17. Козьменко О. В. Страховий і перестраховий ринки в епоху глобалізації : монографія / О. В. Козьменко, С. М. Козьменко. – К. : Ліра-К, 2015. – 389 с.
18. Конопліна Ю. С. Соціальне страхування : навч. посіб. / Ю. С. Конопліна. – К. : Ліра-К, 2015. – 224 с.
19. Ляховченко Л.А. Загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування як додаткове джерело фінансування галузі охорони здоров'я в Україні / Л.А. Ляховченко // Економіка та держава. – 2010. – № 3. – С. 93 – 97.
20. Макаркіна Л. Страхування основних фондів на підприємстві та податкові наслідки / Л. Макаркіна // Вісник податкової служби України. – 2010. – № 17. – С. 20 – 25.
21. Мухіна О.В. Страховий ринок України: стан та проблеми розвитку / О.В. Мухіна // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – № 3 лют. – С. 50 – 52.
22. Нагайчук Н.Г. Теоретичні підходи до визначення змісту поняття «фінанси страхових організацій» / Н.Г. Нагайчук // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – № 11 черв. – С.32 – 35.
23. Онисько С. М. Страхування: практикум для студентів вищих навчальних закладів освіти : навч. посіб. / С. М. Онисько. – К. : Ліра-К, 2015.
24. Страхування: підруч. / [кер. авт. кол. і наук. ред. В.Д. Базилевич] – К.: Знання, 2008. – 1019 с.
25. Страхування: підруч. / [кер. авт. кол. і наук.ред. С.С. Осадець] – К.: КНЕУ, 2006. – 599с.
26. Страховий та інвестиційний менеджмент: підручник / [В.Г. Федоренко, В.Б. Захожий, О.Г. Чувардинський та ін.]. – К. : МАУП, 2002. – 340с.
27. Страховое дело в Украине: состояние, тенденции, перспективы / [С.А. Гоцуляк, А.Н. Залетов, А.И. Перетяжко, В.И. Шевченко]. – К.:Международная агенция «BeeZone», 2005. – 416 с.
28. Страхування: теорія та практика: навч.-метод. посіб. / [Н.М. Внукова, Л.В. Временко, Д.В. Кондратенко та ін.]. – Х.: Бурун Книга, 2004. – 377 с.
29. Супрун А. А. Страхові послуги : навч. послуги / А. А. Супрун. – К. : Ліра-К, 2014. – 248 с.
30. Таркуцяк А.О. Страхові послуги: навч. посіб. / А.О. Таркуцяк. – К.: Вид-во Європейського уні-ту, 2003. – 583 с.
31. Філонюк О. Огляд глобального ринку перестраховування. /О. Філонюк // Страхова справа. – 2009. – № 2(34). – С.30 – 43.
32. Фисун В. І., Ярова Г. М. Страхування. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 232 с.

33. Черкасова С. Г. Ринок фінансових послуг : навч. посіб. / С. Г. Черкасова. – К. : Ліра-К, 2015. – 450 с.
34. Шелудько В. М. Фінансовий ринок : підручник / В. М. Шелудько. – 3-те вид., стер. – К. : Знання, 2015. – 535 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Коригуючі коефіцієнти для розрахунку страхових платежів відповідно до Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України: «Про деякі питання здійснення обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів»

від 9 серп. 2010 р. №566

Тип коригуючого коефіцієнта залежно від	Договір І типу	Договір ІІ типу	Договір ІІІ типу
1	2	3	4
І. Тип транспортного засобу			
1. Легковий автомобіль			
1) до 1600 кубічних сантиметрів	1	1,82	1
2) 1601 - 2000 кубічних сантиметрів	1,14	1,82	1,14
3) 2001 - 3000 кубічних сантиметрів	1,18	1,82	1,18
4) більше 3000 кубічних сантиметрів	1,82	1,82	1,82
2. Причепи до легкових автомобілів	0,34	0,34	0,34
3. Автобуси з кількістю місць для сидіння			
1) до 20 чоловік (включно)	2,55	3,00	2,55
2) більше 20 чоловік	3,00	3,00	3,00
4. Вантажні автомобілі вантажопідйомністю			
1) до 2 тонн (включно)	2	2,18	2
2) понад 2 тонни	2,18	2,18	2,18
5. Причепи до вантажних автомобілів	0,5	0,5	0,5
6. Мотоцикли та моторолери			
1) до 300 кубічних сантиметрів (включно)	0,34	0,68	0,34
2) більше 300 кубічних сантиметрів	0,68	0,68	0,68
ІІ. Місця переважного використання транспортного засобу: для фізичних осіб – місце проживання страховальника; для юридичних осіб – місцезнаходження страховальника			
1) місто Київ	3,2 – 4,8	3,2 – 4,8	3,2 – 4,8
2) міста Бориспіль, Боярка, Бровари, Васильків, Вишгород, Вишневе, Ірпінь	1 – 2,5	3,2 – 4,8	1 – 2,5
3) міста з населенням більше 1 млн. чоловік	2,3 – 3,5	3,2 – 4,8	2,3 – 3,5
4) міста з населенням 1 млн. – 500 тисяч чоловік	1,8 – 2,8	3,2 – 4,8	1,8 – 2,8
5) міста з населенням 500 тисяч - 100 тисяч чоловік	1,3 – 2,5	3,2 – 4,8	1,3 – 2,5
6) населені пункти з населенням менше 100 тисяч чоловік	1 – 1,6	3,2 – 4,8	1 – 1,6
6) для транспортних засобів, які зареєстровані в інших країнах	2 – 4	3,2 – 4,8	2 – 4
ІІІ. Сфери використання транспортного засобу			
1) автомобіль, який використовується фізичною особою (крім таксі, вантажних автомобілів, автобусів)	1,0		
2) автомобіль, який використовується юридичною особою (крім таксі, вантажних автомобілів, автобусів)	1,1 – 1,4		

Продовження додатку А

1	2	3	4
3) вантажні автомобілі, автобуси	1,0		
4) легкий автомобіль, або автобус із кількістю місць для сидіння до 20 чоловік, який використовується фізичною особою для надання послуг із перевезення пасажирів автомобільним транспортом загального користування або для надання послуг із перевезення пасажирів та їх багажу на таксі	1,0 – 1,4		
5) легковий автомобіль або автобус із кількістю місць для сидіння до 20 чоловік, який використовується юридичною особою для надання послуг із перевезення пасажирів автомобільним транспортом загального користування або для надання послуг із перевезення пасажирів та їх багажу на таксі	1,1 – 1,5		
IV. Водійського стажу осіб, відповідальність яких застрахована за договором*			
1) до 1 року (для фізичних осіб)	1,35 – 1,76	1,35 – 1,76	1,35 – 1,76
2) від 1 до 3 років (для фізичних осіб)	1,35 – 1,76	1,27 – 1,65	1,27 – 1,65
3) від 3 до 10 років (для фізичних осіб)	1,35 – 1,76	1,1 – 1,43	1,1 – 1,43
4) більше 10 років (для фізичних осіб)	1,35 – 1,76	1 – 1,3	1 – 1,3
5) для юридичних осіб	1,2		1,2
V. Кількість зазначених у договорі осіб			
1) одна особа			1
2) дві особи			1,1 – 1,4
3) 3 – 5 осіб			1,2 – 1,6
VI. Наявності або відсутності у страхувальника (протягом попереднього року) доведених у судовому порядку спроб страхового шахрайства, або випадків, що були підставою для пред'явлення регресного позову відповідно до Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів»			
1) наявність	2	2	2
2) відсутність	1	1	1

**Якщо в договорі третього типу зазначено декілька осіб, то при розрахунку страхового платежу застосовується коефіцієнт групи IV, що відповідає особі з найбільшим значенням цього коефіцієнта.*

Додаток Б

*Система «бонус-малус»
Для розрахунку страхових платежів відповідно до Закону України
«Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності
власників наземних транспортних засобів»*

Клас на початок страхування дії договору страхування	Коефіцієн т страхових тарифів	Клас по закінченню дії договору з урахуванням наявності страхових випадків з вини страхувальника			
		0	1	2	3
М	2,45	0	М	М	М
0	2,3	1	М	М	0
1	1,55	2	М	М	1
2	1,4	3	1	М	2
3	1	4	1	М	3
4	0,95	5	2	М	4
5	0,9	6	3	1	5
6	0,85	7	4	1	6
7	0,8	8	4	1	7
8	0,75	9	5	2	8
9	0,7	10	5	2	9
10	0,65	11	6	2	10
11	0,6	12	6	2	11
12	0,55	13	6	2	12
13	0,5	13	7	2	13